

**BEKNOPT
BEGROTING**

2005

2005

Dit is een publicatie van het
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

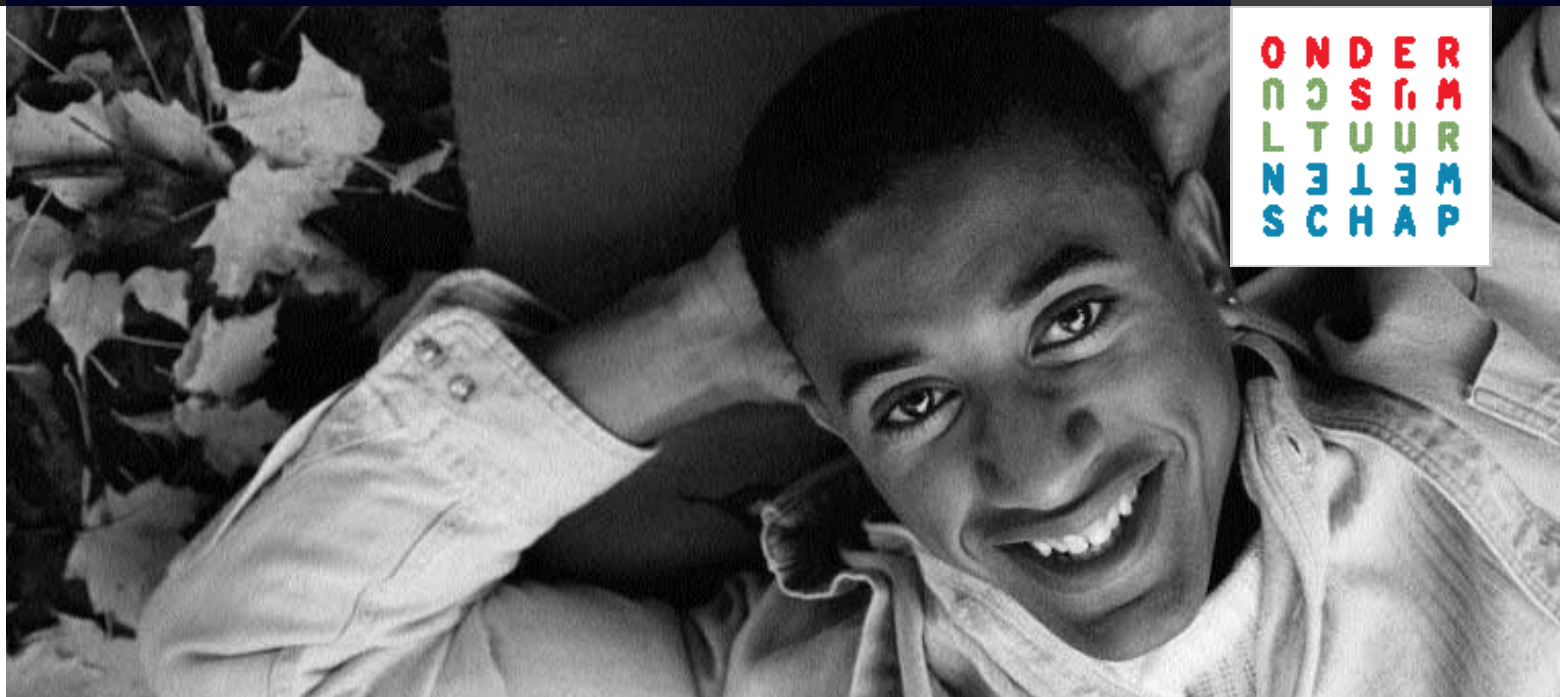
productie
Loes Spoelstra/Leo Wijnhoven

vormgeving
Raster, Delft

druk
DeltaHage, Den Haag

uitgave
september 2004

OCW34.094/1.000

INHOUDSOPGAVE

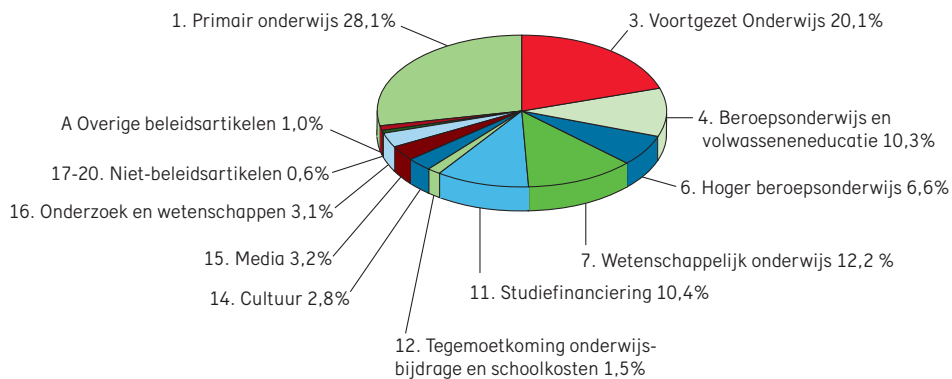
1.	OCW 2005 in cijfers en beeld	4
2.	Inleiding	6
3.	Naar een maximale participatie: meer mensen die meedoen	8
4.	Een aantrekkelijk beroep in het onderwijs	13
5.	Innovatie en versterking van de (top-)kennisinfrastructuur	16
6.	Minder regels, meer ruimte en een heldere verantwoording	19
7.	Financiële gevolgen 2004-2009	22
8.	Algemene doelstelling per beleidsterrein	26

1. Onderwijs, cultuur en wetenschap

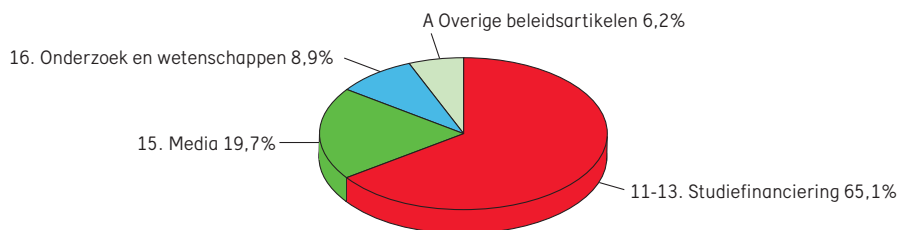
2005 in cijfers

Begroting OCW 2005 (x € 1.000)	Uitgaven	Ontvangsten
TOTAAL	26.612.387	1.303.571
Beleidsartikelen	26.453.209	1.302.596
Primair onderwijs	7.484.664	20.133
Voortgezet onderwijs	5.361.855	1.361
Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	2.738.005	0
Technocentra	9.076	9.076
Hoger beroepsonderwijs	1.748.623	17
Wetenschappelijk onderwijs	3.255.926	1.400
Internationaal onderwijsbeleid	21.245	99
Arbeidsmarkt en personeelsbeleid	187.906	0
Informatie- en communicatietechnologie	51.936	47.776
Studiefinanciering	2.775.974	397.200
Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten	404.945	10.318
Lesgeld	3.373	441.487
Cultuur	744.604	494
Media	852.868	256.785
Onderzoek en wetenschappen	812.209	116.450
Niet-beleidsartikelen	159.178	975
Nominaal en onvoorzien	-34.792	0
Bestuursdepartement	141.300	975
Inspecties	45.879	0
Adviesraden	6.791	0

Begrote uitgaven naar beleidsterrein (in % van de totale uitgaven)

Begrote ontvangsten naar beleidsterrein (in % van de totale ontvangsten)

2. Inleiding

Begin maart 2004 nodigde het ministerie van OCW tachtig middelbare scholieren uit om als 'ervaringsdeskundigen' te debatteren met beleidsmakers in het onderwijs. De scholieren waren afkomstig van veertien verschillende scholen, van vmbo tot vwo. Het debat was een interactieve bijdrage aan de ontwikkeling van Koers VO, het meerjarenbeleidsplan waarin het kabinet zijn visie geeft op het voortgezet onderwijs in 2010. Aan het einde van het debat zei een meisje: "We hebben de hele middag wel leuk zitten praten, maar gebeurt er straks ook iets met onze ideeën?"

Haar ideeën en die van vele anderen in het primair en voortgezet onderwijs, maar ook in het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve), het hoger onderwijs, in de cultuursector en in de wetenschap hebben een belangrijke rol gespeeld in het beleid voor die sectoren. Er gebeurt dus wat mee. De OCW-begroting voor 2005 maakt dat zichtbaar.

De sociaal-economische omstandigheden leiden tot een terughoudend begrotingsbeleid. Ombuigingen zijn op enkele onderdelen onvermijdelijk. Gelukkig is het mogelijk gebleken om de geplande extra investeringen overeind te houden. De situatie vraagt wel om een andere inzet van de beschikbare middelen, om creatief beleid dat de verworvenheden behoudt en ruimte laat voor de eigen verantwoordelijkheid van de betrokkenen.

Beleid gaat over mensen. OCW werkt voor leerlingen, studenten, ouders, schoolleiders, leraren, kunstenaars, wetenschappers en bestuurders. Hun ervaringen, wensen en problemen staan aan de basis van het beleid. De politiek gebruikt hun inbreng om besluiten te nemen over wát er bereikt moet worden, maar zij bepalen hóe ze dat aanpakken. OCW schrijft niet meer voor hoe het móet, maar zorgt ervoor dat het kán. Daarvoor zijn indicatoren ontwikkeld die gedurende langere tijd laten zien hoe het bestel functioneert. Op basis van deze bestelindicatoren beoordeelt de minister of de OCW-sectoren de juiste koers varen of dat zij hun koers moeten verleggen. De bestelindicatoren moeten ook een adequaat antwoord geven op de vraag of er sprake is van "good governance" in de verschillende sectoren: een goed systeem van sturen, beheersen, toezicht houden en verantwoorden (onder meer aan ouders en andere betrokkenen), waarmee organisaties hun doelstellingen nastreven.

Goed beheer en bestuur van en door instellingen, evenals het toezicht daarop door die instellingen zelf, is essentieel voor deskundig, efficiënt, integer, zelfstandig en transparant functionerende organisaties. Zoveel hebben de onregelmatigheden in de bve- en hbo-bekostiging wel duidelijk gemaakt. De Algemene Rekenkamer en de Commissie Vervolgonderzoek Rekenschap hebben OCW aanbevolen om een integrale departementale toezichtvisie te ontwikkelen, die beschrijft hoe in de OCW-sectoren een situatie van good governance te realiseren is. In het najaar van 2004 mondt deze toezichtvisie uit in een beleidsnotitie en een bijbehorend plan voor de

invoering van governance in de verschillende sectoren. OCW zal daarbij ook het advies betrekken dat het kabinet aan de SER heeft gevraagd over 'ondernemerschap in de publieke dienstverlening'.

De begroting voor cultuur staat geheel in het teken van de Cultuurnota die, samen met de begroting aan de Tweede Kamer wordt gezonden. De Cultuurnota legt de verdeling van de rijkssubsidies voor de periode 2005-2008 voor aan de Kamer.

Europa en internationale ordening

Nederland OCW draagt in 2005 en de jaren daarna de resultaten uit die tijdens het EU-voorzitterschap zijn behaald.

Nederland heeft tijdens het EU-voorzitterschap in de 2e helft van 2004 diverse OCW-thema's op de agenda gezet die ook in 2005 doorwerken. Zij sluiten aan bij de ambitie die de Europese Raad in 2000 heeft uitgesproken in Lissabon om van Europa een concurrerende kennissamenleving te maken, met behoud van sociale cohesie. Het voorzitterschapsmotto van OCW, "leren van elkaar", haakt daarop in. Burgerschap, ook een belangrijk OCW-onderwerp, wordt afgestemd met de Raad van Europa, die 2005 tot European Year of Democratic Citizenship heeft bestempeld.

Leeswijzer

De vier beleidsprioriteiten die bij het aantreden van het kabinet Balkenende 2 voor onderwijs, cultuur en wetenschap zijn gekozen, vormen de leidraad voor het verloop van deze beknopte begroting. Deze beleidsprioriteiten vinden plaats tegen de achtergrond van de algemene beleidsdoelstellingen voor de OCW-beleidsterreinen. Daarom wordt deze beknopte begroting afgesloten met een overzicht van de algemene doelstelling per beleidsterrein.

3. Naar een maximale participatie: meer mensen die meedoen

3.1 Voorkomen voortijdig schoolverlaten

Jaarlijks verlaten tienduizenden leerlingen nog zonder diploma hun school. Een deel van hen komt zonder werk te zitten, heeft sociale problemen en loopt de kans met de politie in aanraking te komen. Om voortijdig schoolverlaten te voorkomen is een aanpak langs verschillende sporen nodig. Onderwijs dat leerlingen boeit, sluit aan bij hun niveau, belevingswereld en leerstijl. Voor leerlingen die het best “met hun handen leren” moet de praktijkcomponent bijvoorbeeld aanzienlijk vergroot worden. De overheid moet in de regels en financiering ruimte bieden voor dit maatwerk.

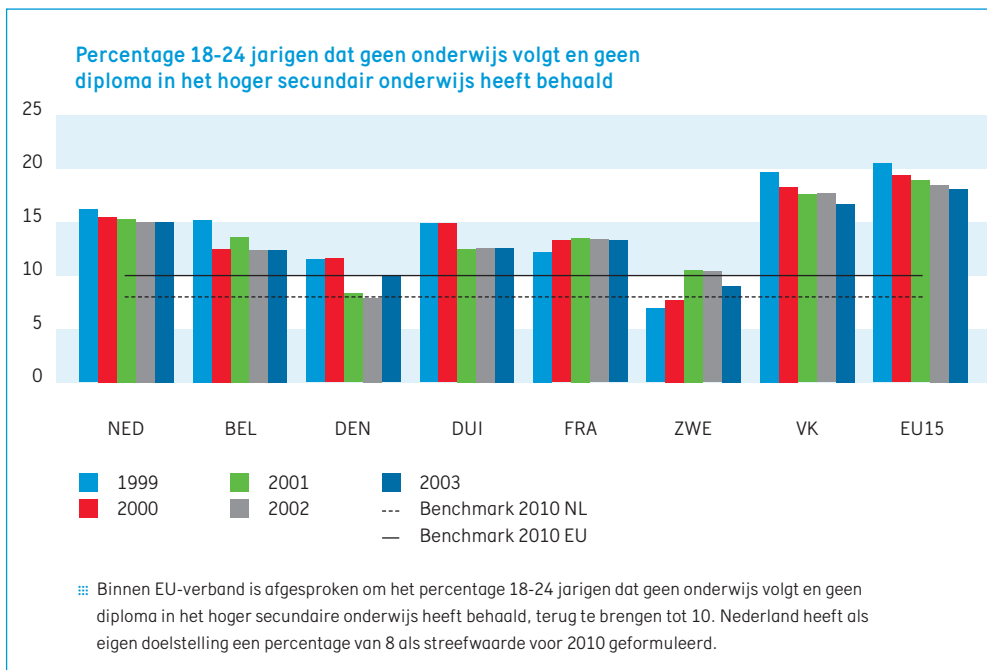
Om uitval te voorkomen is het verder van groot belang dat taal- en andere leerachterstanden worden voorkomen en dat problemen bij jongeren vroegtijdig worden gesignaleerd. De school en omliggende voorzieningen moeten intensief samenwerken om op die problemen in te spelen. Het vmbo krijgt de komende jaren zowel financieel als beleidsmatig meer prioriteit ten opzichte van de begroting 2004 (motie Jan de Vries: 29200 VIII, nr. 53). In de meerjarenraming is structureel circa € 25 miljoen extra uitgetrokken voor het vmbo. Verder start in het najaar van 2004 een interdepartementaal beleidsonderzoek (ibo) naar het vmbo. Het doel daarvan is om een beter beeld te krijgen van de problematiek in het vmbo en de oorzaken erachter, nader toegespitst op specifieke regio's in Nederland en doelgroepen daarbinnen.

OCW werkt samen met alle betrokkenen aan thema's als veiligheid, integratie, bestrijding onderwijsachterstanden en vernieuwing van de basisvorming. Ook in EU-verband krijgt de bestrijding van voortijdig schoolverlaten veel aandacht, omdat de Lissabon-doelstellingen (een concurrerende kenniseconomie met behoud van sociale cohesie en volledige werkgelegenheid) geen schooluitval verdragen. In 2006 moet het aantal voortijdig schoolverlaters met 30% verminderd zijn ten opzichte van het jaar 2002. Deze afspraak vloeit voort uit het EU-besluit (Lissabon 2000) dat in 2010 de omvang van voortijdig schoolverlaten met 50% teruggebracht moet zijn.

Operatie Jong en jeugdbeleid

Operatie Jong is een samenwerkingsverband van zes ministeries, bedoeld om een samenhangend beleid te bevorderen, belemmeringen weg te nemen en goede voorwaarden te scheppen voor de ontwikkelingskansen van alle kinderen. Operatie Jong voert in 2005 een aantal plannen uit, gebaseerd op het document 'Operatie Jong: sterk en resultaatgericht voor de jeugd' (juni 2004). OCW neemt het voortouw bij de plannen voor de samenhang in voorzieningen voor kinderen van 0-12 jaar, de zorgstructuur in en rond de school en het maximaliseren van het maatschappelijke rendement van het onderwijs.

Figuur 1: EU benchmark 1

Herziening gewichtenregeling/achterstandenbeleid

Het kabinet blijft investeren in effectieve onderwijsvoorzieningen voor allochtone en autochtone achterstandsgroepen. Door nu de achterstanden terug te dringen, wordt voortijdig schoolverlaten in de toekomst voorkomen. De gewichtenregeling in het basisonderwijs en de regeling 'culturele minderheden voortgezet onderwijs' (cumi-regeling) worden herzien. De gewichtenregeling moet onder meer beter aansluiten bij de feitelijke achterstanden, meer aandacht schenken aan autochtone achterstandsl leerlingen en segregatie voorkomen. De cumi-regeling maakt plaats voor een 'leerplus arrangement', dat zich richt op scholen waar problemen zich ophopen: vmbo-scholen/locaties in de grote steden.

Integratie

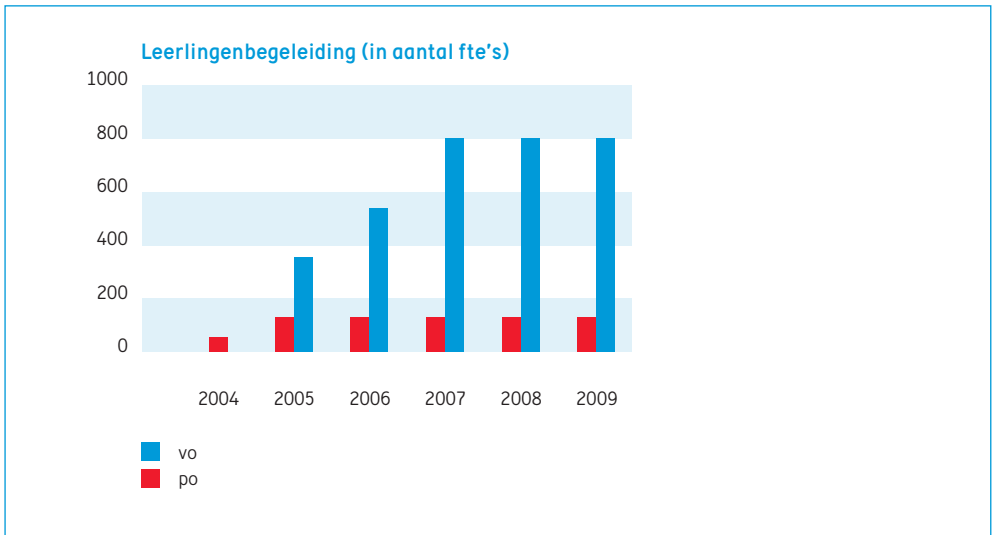
Het ministerie voor Vreemdelingenzaken en Integratie werkt samen met andere departementen, maatschappelijke organisaties en burgers aan volwaardig en gedeeld burgerschap voor minderheden en autochtonen. Dit krijgt gestalte op straat, in de buurt, op het werk, maar óók in de school. OCW gaat actief burgerschap en sociale integratie wettelijk verankeren in het primair en voortgezet onderwijs. Zo worden scholen verplicht om te overleggen met de gemeente over de manier waarop zij bijdragen aan integratie. Verder mogen nieuwe scholen bij de start uit maximaal 80% achterstandsl leerlingen bestaan. In de kennismaking met ons culturele erfgoed leren kinderen door de confrontatie met het verleden de eigen denk- en leefwereld te relativieren en open te staan voor andere culturen, opvattingen en overtuigingen.

Veiligheid

Een veilige school voorkomt uitval. Bovendien gedijt goed onderwijs in een veilige omgeving. Op de meeste scholen beoordelen personeel en leerlingen de veiligheid positief. Wel zijn er incidenten die de veiligheid op school aantasten, zoals verbaal geweld, pesterijen en vandalisme, maar ook fysiek geweld. Het blijkt dat deze incidenten vaker voorkomen in het vmbo in de grote steden.

Eind mei 2004 is het "Plan van aanpak veiligheid in het onderwijs en de opvang van risicoleerlingen" naar de Tweede Kamer gestuurd. De belangrijkste maatregelen zijn extra leerlingbegeleiding, tijdelijke opvang van gedragsmoeilijke leerlingen in reboundvoorzieningen, uitbreiding van het aantal plaatsen voor leerlingen met structurele gedragsproblemen, deskundigheidsbevordering van docenten en andere ondersteunende maatregelen voor de scholen. Om het plan uit te voeren is veel geld uitgetrokken - olopend tot bijna € 90 miljoen structureel vanaf 2007. De maatregelen worden in de tweede helft van 2004 verder uitgewerkt (zie onderstaande grafieken).

Figuur 2: Maatregelen in verband met veiligheid

Extra plaatsen (aantal leerlingen)

■ Bij de reboundvoorzieningen vo gaat het om 1500 extra plaatsen gedurende 3 maanden.
■ Per jaar komt dat dan neer op circa 4500 leerlingen.

Ontwikkeling onderbouw voortgezet onderwijs ('basisvorming')

Leerlingen moeten onderwijs krijgen dat hen bij de les houdt. Maar de ene leerling is de andere niet. Dat geldt ook voor leerlingen in de onderbouw van het voortgezet onderwijs - de basisvorming.

In juni 2004 heeft de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming zijn rapport gepresenteerd. Het kabinet heeft de voorstellen grotendeels overgenomen. Een beperkt aantal (58) globaal geformuleerde kerndoelen vormt het inhoudelijke kader waarbinnen het onderwijspersoneel maatwerk kan leveren. Het advies biedt scholen veel meer vrijheid in de organisatie van het onderwijs en de besteding van de onderwijstijd. Een projectgroep ondersteunt de scholen vier jaar lang in hun schoolontwikkeling en in de ontwikkeling van flexibele leermiddelen. Deze projectgroep gaat op 1 januari 2005 aan de slag. De nieuwe bepalingen voor de onderbouw gelden vanaf 1 augustus 2006.

Jeugdwerkloosheid

In het jeugdwerkloosheidsbeleid dat de ministeries van SZW en OCW samen met anderen voeren, staan werkloze jongeren zonder diploma centraal. Inzet van het beleid is om ze binnen een half jaar aan werk, scholing of leerwerkplek te helpen. Naast de maatregelen om voortijdig schoolverlaten te voorkomen, realiseert OCW meer plaatsen waar leerlingen werken en leren kunnen combineren (beroepspraktijkvorming), zodat ze praktijkervaring opdoen voordat ze hun opleiding afronden.

3.2 Andere voornemens op het terrein van participatie

Cultuur en school

Via het programma 'cultuur en school' doen alle leerlingen in de leerplichtige leef-

tijd kennis op óver en mét kunst en erfgoed. Hiervoor is vanaf 2004 structureel extra geld beschikbaar.

Voor het primair onderwijs is de ambitie van het programma 'cultuur en school' dat alle basisscholen in 2007 een samenhangend geheel van cultuureducatieve activiteiten aanbieden. In het voortgezet onderwijs is de meest in het oog springende vernieuwing de ontwikkeling van 'cultuurprofielscholen'. Verder is het de bedoeling dat vo-scholen in 2010 zelfstandig een schoolbeleid voeren waarin de aandacht voor kunst en cultuur een vaste plek heeft gekregen.

In het kader van het lopende traject van bibliotheekvernieuwing, zullen bibliotheken hun dienstverlening aan scholen verder professionaliseren. Daarnaast spelen ze een grote rol als schakel tussen scholen en culturele instellingen.

Actieplan cultuurbereik

Het Actieplan cultuurbereik 2001-2004 wordt met vier jaar verlengd. Doelstelling van het Actieplan cultuurbereik 2005-2008 is het culturele bewustzijn van burgers te versterken. Kunst en cultuur –van architectuur tot beeldende kunst en van culturele planologie tot de lokale en regionale omroepen– moeten meer publiek bereiken, en meer mensen moeten er actief aan deelnemen. Het rijk, de provincies en dertig steden werken samen om deze doelstelling te bereiken, op basis van de lokale of regionale situatie.

Mediabeleid

Doelstelling van het mediabeleid is om een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod te waarborgen dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking. Naar aanleiding van het visitatierapport over de publieke omroep (Commissie Rinnooy Kan) heeft het kabinet maatregelen aangekondigd. In het voorjaar van 2005 brengt het kabinet een visiedocument uit over de publieke omroep, dat moet leiden tot vernieuwing van de publieke omroep. Het streven is om de bijbehorende wetgeving voor 1 januari 2007 af te ronden en per 1 september 2008 in werking te laten treden.

4. Een aantrekkelijk beroep in het onderwijs

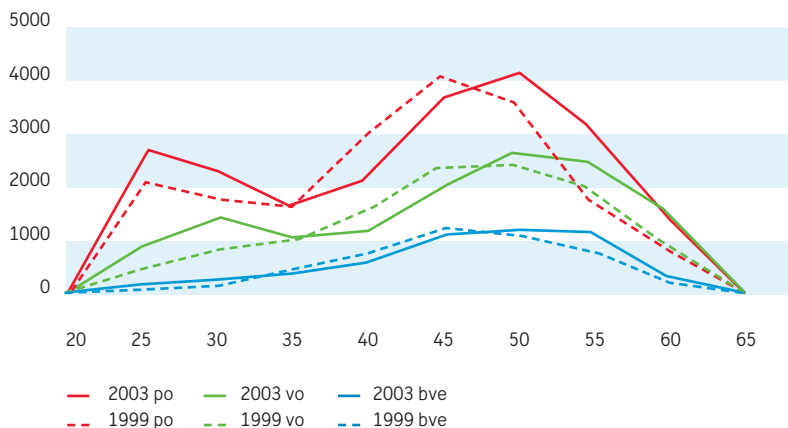
4.1 Een goed werkende onderwijsarbeidsmarkt

Goed onderwijs vraagt om voldoende en goed onderwijspersoneel. De grote lerarentekorten van de afgelopen jaren zijn tijdelijk teruggedrongen. In het primair onderwijs is het aantal openstaande vacatures in 2003 sterk gedaald. Het voortgezet onderwijs kent nog wel tekorten in bepaalde regio's en vakken. De maatregelen om meer onderwijspersoneel aan te trekken en het zittende personeel vast te houden, werpen hun vruchten af. Bovendien heeft de economische recessie een positief effect op de onderwijsarbeidsmarkt.

De gemiddelde leeftijd van het onderwijspersoneel is echter hoog. De (pre-)pensio-neringsgolf die over de Nederlandse arbeidsmarkt spoelt, komt juist vanwege de specifieke leeftijdsopbouw van de sector extra hard aan in het onderwijs (zie grafiek).

Figuur 3: Leeftijdsverdeling personeel

In 1999 en 2003 voor po vo en bve, in aantallen fte's, exclusief ondersteunend personeel

⚡ De personeelsaantallen per leeftijd tonen de problematiek van de vergrijzing. De meerderheid van het personeel is ouder dan 45 jaar.

De kabinetsvoorstellen om deelname aan VUT en prepensioen te ontmoedigen, zullen een verschuiving van de olop van het tekort veroorzaken, maar doen het niet teniet. Anticipatie op de nieuwe VUT- en prepensioenregelingen kan een extra uitstroom veroorzaken in 2005.

Om te voorkomen dat opnieuw grote tekorten aan onderwijspersoneel ontstaan, heeft OCW in juni 2004 een 'beleidsplan onderwijspersoneel' gepresenteerd, onder de titel *Een goed werkende onderwijsarbeidsmarkt*. Het heeft drie programma-doelen:

1. *Een betere afstemming tussen vraag en aanbod op de onderwijsarbeidsmarkt in de regio.*

Op basis van prestatieafspraken is extra geld beschikbaar voor de instellingen voor primair en voortgezet onderwijs in de regio's die tot en met 2007 kampen met de grootste personeelstekorten.

2. *Meer onderwijsinstellingen die functioneren als professionele arbeidsorganisaties.*

Onderwijsinstellingen krijgen meer ruimte voor begeleiding en scholing van beginnende leraren. Om meer zij-instromers in het beroep aan te trekken, is vanaf het schooljaar 2004-2005 het subsidiebedrag verhoogd van € 10.000 naar € 15.000 per zij-instromer. Het kabinet maakt verder meer geld vrij om de bekwaamheid van het personeel te onderhouden en om het onderwijsberoep aantrekkelijk te maken en te houden, voor specifieke groepen onderwijspersoneel, zoals de schoolleiders in het primair onderwijs en de leraar in het vmbo.

Het ministerie treft tijdelijk maatregelen om het personeelsbeleid te versterken. Vanaf 2008 is integraal personeelsbeleid een zaak van de onderwijsinstellingen, ondersteund door brancheorganisaties.

3. *Meer samenhang in de kwalificatiestructuur en het opleidingsstelsel.*

Maatschappelijke ontwikkelingen en nieuwe inzichten in het onderwijs vragen om andere bekwaamheden van leraren. Ook groeit de behoefte aan onderwijsondersteunend personeel. Deze veranderingen worden zichtbaar in het opleidingsstelsel. Om te komen tot een samenhangende kwalificatiestructuur wordt daarom nog in 2004 het landelijk platform voor de onderwijsberoepen ingericht.

De lerarenopleidingen verhogen de komende periode hun instroom met flexibele trajecten, waaronder kopopleidingen hbo. In 2007 moet de instroom gemiddeld 15% hoger liggen dan in 2002. De lerarenopleidingen maken verder prestatieafspraken met OCW over het percentage afgestudeerden, dat fors verhoogd moet worden.

Overigens is een deel van de enveloppemiddelen voor de prioriteit 'een aantrekkelijk beroep in het onderwijs' vrijgemaakt voor 'veiligheid op school'. Een belangrijk argument daarbij is, naast de algemeen beperkte financiële ruimte, dat arbeidsomstandigheden en veiligheid alles met elkaar te maken hebben. Het gaat om een bedrag dat olop tot € 31 miljoen in 2008.

4.2 Decentralisatie arbeidsvoorwaarden

De arbeidsvoorwaarden in de sector voorgezet onderwijs worden uiterlijk 2006 volledig gedecentraliseerd, onder de voorwaarde dat de sector voldoet aan het

toetsingkader van het kabinet. Scholen krijgen daarmee de ruimte om maatwerk te leveren in het arbeidsmarkt- en personeelsbeleid. Het blijft echter wenselijk dat bepaalde afspraken (contractloonontwikkeling, algemene arbeidsduur) op sectorniveau worden gemaakt. De kwaliteit van het onderwijs en een beheerste ontwikkeling van de arbeidskosten moeten immers gewaarborgd blijven (toetsingkader). Daarmee vraagt decentralisatie om een krachtige werkgeversorganisatie. Met de oprichting van het Werkgeversverbond Voortgezet Onderwijs (WVO) is een representatieve werkgeversorganisatie tot stand gekomen.

Voor het primair onderwijs worden, gelijktijdig met invoering van de lumpsum de secundaire arbeidsvoorwaarden gedecentraliseerd, mits zij voldoen aan het toetsingkader. Volledige decentralisatie kan twee schooljaren daarna plaatsvinden. Deze ontwikkelingen in het primair en voortgezet onderwijs vragen om modernisering van de medezeggenschapstructuur. Het kabinet stuurt op korte termijn een notitie over medezeggenschap in het primair onderwijs naar de Kamer.

5. Innovatie en versterking van de (top-)kennisinfrastructuur

5.1 Wetenschapsbeleid

Groeibrief

Het kabinet pakt de stagnatie aan van de economische groei met een hervormingsprogramma waarin het wetenschapsbeleid een cruciale rol speelt. Het wetenschapsbeleid wordt sterk beïnvloed door de EU-ambitie om de meest concurrerende kenniseconomie ter wereld te worden. Nederland wil binnen de EU een topospositie innemen. Dat vraagt om een zeer goed opgeleide beroepsbevolking, een uitmuntende onderzoeksinfrastructuur en een innovatief bedrijfsleven. Samen moeten ze veel research en development (R&D) doen en de resultaten daarvan omzetten in nieuwe producten en productievere processen.

Het kabinet heeft voor de duur van deze regeerperiode het Innovatieplatform in het leven geroepen om obstakels weg te nemen die de bloei van de Nederlandse kenniseconomie bemoeilijken.

Knelpunten

Het opleidingsniveau van onze beroepsbevolking is goed, evenals de kwaliteit van de onderzoeksinfrastructuur. Wel zijn er tekorten aan bèta's en technici en aan R&D-personeel. Verder is er te weinig 'focus en massa' - concentratie op onderzoeksgebieden in sterke, excellente groepen die tot de wereldtop behoren - om de internationale concurrentie blijvend aan te kunnen.

Grote bedrijven in Nederland besteden veel aan R&D. Toch is er sprake van een dalende tendens. Ze zijn innovatiegericht, maar het risico is reëel dat ze activiteiten naar het buitenland verplaatsen, mede als gevolg van de tekorten aan bèta's en technici en het tekort aan focus en massa in het publieke onderzoek. Het grootste innovatieprobleem zit in het midden- en kleinbedrijf. De uitgaven aan R&D in deze sector zijn gering en er komen te weinig nieuwe kennisintensieve ondernemingen bij.

Oplossingsrichtingen

OCW zet zowel nieuwe middelen als bestaande geldstromen in om focus en massa in de publieke onderzoeksinfrastructuur te stimuleren. De nieuwe middelen (vooral smart-mixgelden uit de kennisenveloppe) gaan naar excellente onderzoeksgroepen en onderzoekssamenwerking met het bedrijfsleven. Via de reguliere bekostiging van het onderzoek worden excellente groepen en onderzoekers gestimuleerd en beloond.

Een beperkt aantal wetenschapsgebieden is verder aangewezen als prioriteit voor de wetenschappelijk-technologische ontwikkeling (ict, nanotechnologie en genomics). Daarnaast moet nog een aantal maatschappelijke prioriteiten worden benoemd.

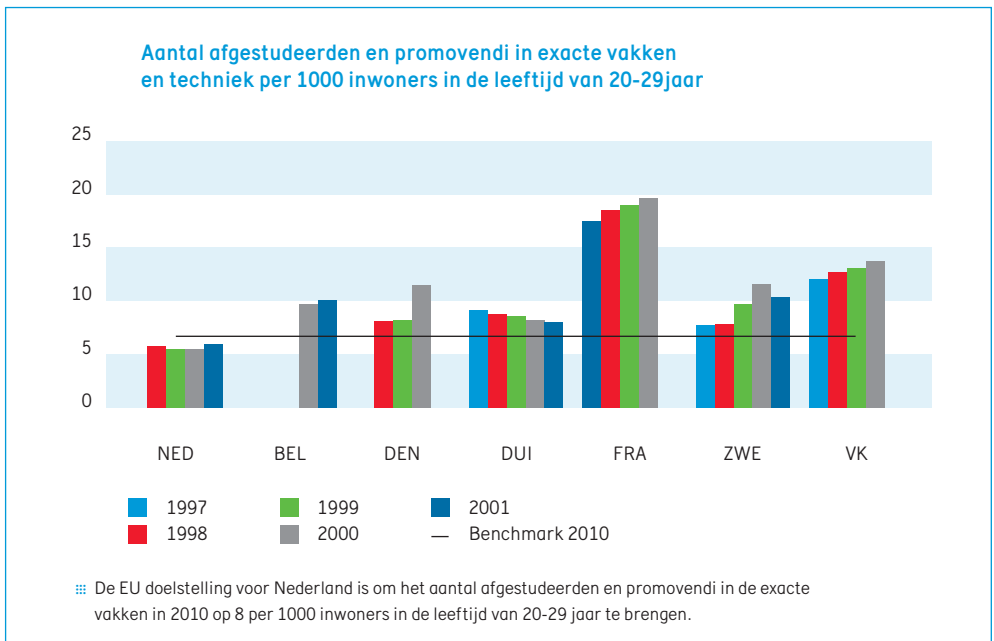
Zoals in de Groeibrief is aangegeven, versterken OCW en EZ verder de wisselwerking tussen de onderzoeksinfrastructuur en het bedrijfsleven, om grote R&D-intensieve bedrijven aan ons land te binden en de innovatie in het mkb te bevorderen.

Voor het mkb wordt de afstand van bedrijven tot de publieke kennisinstellingen verkleind.

5.2 Deltaplan bèta en techniek

De doelstelling van het Deltaplan bèta en techniek ligt direct in het verlengde van de Lissabon-doelstelling. Het plan bevat maatregelen voor het basisonderwijs tot en met de arbeidsmarkt. Daarvoor is een platform bèta/techniek opgericht, dat in 2004 een begin heeft gemaakt met onder meer de ondersteuning van regionale netwerken van instellingen om het onderwijs te vernieuwen. Ook heeft het platform een actieprogramma gelanceerd voor techniek in het basisonderwijs. In 2005 komt er meer geld voor deze en andere acties. Daarbij wordt de vernieuwing van het bèta-onderwijs in het voortgezet onderwijs aangepakt in samenhang met die in het hoger onderwijs. De acties moeten uiteindelijk leiden tot 15% méér instroom van bèta's en technici in 2007 (ten opzichte van 2000) en tot 15% meer uitstroom vanaf 2010 in het hoger onderwijs (zie voor een vergelijkend Europees overzicht onderstaande grafiek).

Figuur 4: EU benchmark 2

5.3 Creatieve industrie, cultuur en economie

In de commerciële creatieve industrie zorgen individuele creativiteit, vaardigheid en talent voor welvaart en werkgelegenheid. In Europees perspectief behoort

Nederland tot de kopgroep van landen met een sterke creatieve sector. Deze is door zijn manier van werken een voorbeeld voor andere sectoren: flexibel, kennisintensief, ondernemend en gericht op netwerken. Daarnaast hebben niet-commerciële culturele instellingen een gunstige invloed op het economische leven, doordat ze het vestigingsklimaat voor bedrijven en hoogwaardig personeel gunstig beïnvloeden en aangrenzende sectoren als toerisme en horeca versterken. OCW en EZ willen de economische benutting van creativiteit verbeteren op drie terreinen: de creatieve industrie, de economische effecten van kunst en cultuur en de rol van creativiteit bij innovatie. Het plan is om in het voorjaar van 2005 een gezamenlijke nota 'cultuur en economie' naar de Tweede Kamer te sturen.

5.4 Leven lang leren

Nederland doet het in vergelijking tot de andere lidstaten goed als het gaat om deelname aan postinitiële scholing (vijfde plaats). Kijken we echter naar het aandeel laagopgeleiden (te hoog) en het aandeel hoogopgeleiden (te laag) op de totale beroepsbevolking dan valt er nog een wereld te winnen. Willen we toonaangevend zijn in kennisinnovatie en -ontwikkeling - denk aan de Lissabon-agenda - dan moet het niveau drastisch omhoog. In de tweede helft van 2004 stelt OCW daarom een hoofdlijnenbrief 'leven lang leren' op. Bedrijfsleven, burgers en overheid zetten zich samen in voor specifieke groepen, zoals jongeren zonder startkwalificatie, inburgeraars, werkzoekenden en analfabeten.

5.5 Informatie- en communicatietechnologie (ict)

Voor ict en innovatie is in 2005 € 8 miljoen gereserveerd. Een belangrijk deel hiervan gaat naar de versterking van de 'educatieve contentketen' en de ontwikkeling van een ict Kennisrotonde. Het project educatieve contentketen moet ervoor zorgen dat er voor het onderwijs meer educatieve programma's op internet komen. De Kennisrotonde brengt innovatievragen op ict-terrein van scholen samen en gaat op zoek naar antwoorden.

Daarnaast is de digitalisering van erfgoedcollecties een belangrijke factor voor innovatie in de creatieve industrie en de kenniseconomie. Daarom wordt voor de opbouw en het onderhoud van duurzame digitalisering bij erfgoedinstellingen in 2005 € 2 miljoen uitgetrokken.

5.6 Harmonisatie groen onderwijs

Ook binnen het 'groene' onderwijs is innovatie nadrukkelijk aan de orde. Dit is de inzet van het "Plan van aanpak harmonisatie groen onderwijs", dat de ministers van OCW en LNV samen hebben uitgebracht. OCW en LNV streven naar integrale regelgeving en bekostigingssystemen, en naar één loket voor de uitvoering: het agentschap CFI. Harmonisatie moet onder meer ruimte bieden om het groene onderwijs verder te 'ontschotten'. Stelselwijziging is niet de inzet, maar wel een mogelijke uitkomst van de harmonisatie.

6. Minder regels, meer ruimte en een heldere verantwoording

Minder regels, meer ruimte en een heldere verantwoording: dat zijn ook voor 2005 de uitgangspunten in de sturing van OCW. Dat vraagt om excellent bestuur, om good governance: een goed systeem van sturen, beheersen, toezicht houden en verantwoorden. Open communiceren en verantwoording afleggen aan alle belanghebbenden horen daarbij.

Good governance heeft uiteraard ook betrekking op de OCW-organisatie zelf. Bestuurlijk integer handelen is daarbij het uitgangspunt: OCW communiceert op een open manier met de politiek, samenleving én het eigen personeel en legt verantwoording af over zijn handelen. Bestuurlijke integriteit staat in de OCW-visie voor een feitelijk én moreel juiste uitvoering van werkprocessen, voor veiligheid, transparantie en openheid. OCW werkt aan maatregelen om het bewustzijn voor integriteitsvraagstukken te versterken bij de medewerkers van het departement. Begin 2005 voert OCW een ministeriebreed debat over ambtelijke professionaliteit. Verder krijgt het thema integriteit in 2005 een plaats in de planning- en controlcyclus, zodat het een terugkerend gespreksonderwerp vormt voor het management van OCW.

6.1 OCW ontregelt

Het project 'OCW ontregelt', dat aansluit bij het 'Programma andere overheid' van de minister van Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, pakt de overbodige bureaucratie en regels aan voor instellingen en burgers in het onderwijs, de cultuur en de wetenschap. Uit een pilot-meting onder een vijftal sectoren in het voorjaar van 2004 blijkt, dat er in totaal zo'n 1000 regelingen zijn waar de gezamenlijke OCW-instellingen mee te maken kunnen krijgen. Deze regelingen zijn afkomstig van het ministerie van OCW (39% van de regeldruk) en van andere (overheids)organisaties. Op basis van de pilot-nulmeting presenteert OCW in 2004 voor de vijf onderzochte beleidsterreinen een pakket aan reductievoorstellen aan de Kamer. Aanvullende reductievoorstellen, in totaal oplopend tot een kwart van de bestaande lastendruk, worden in juni 2005 gepresenteerd. OCW heeft inmiddels het aantal circulaires ten opzicht van 2001 met 15% teruggebracht (van 261 tot 220). Dit percentage stijgt naar verwachting op korte termijn. Over de reductie van de door OCW veroorzaakte administratieve lasten voor het bedrijfsleven (28%) is de Tweede Kamer eerder al geïnformeerd.

Meer ruimte en een heldere verantwoording zijn twee zijden van dezelfde medaille. Het betekent dat OCW instellingen om verantwoordingsinformatie vraagt zonder dat de verantwoordingslast toeneemt. Om dit mogelijk te maken, krijgen instellingen vanaf het najaar van 2004 via portals (websites) toegang tot de informatie die voor hen relevant is, te beginnen in het voortgezet onderwijs. Deze portals zorgen ervoor dat instellingen minder tijd kwijt zijn aan het interpreteren van de OCW-wetten en -regels. Bovendien krijgt OCW via de portals inzicht in het functio-

neren van het stelsel, zonder dat de instellingen daar extra informatie voor moeten aanleveren.

6.2 Ontwikkelingen in enkele OCW-sectoren

Het kabinet wil het vertrouwen van burgers in de overheid en in de publieke dienstverlening versterken. De overheid is betrokken, maar staat waar nodig op afstand. Leerlingen, ouders en andere belanghebbenden bij het onderwijs krijgen een prominenter plaats in de sturing van het onderwijs. Interactieve beleidsvorming maakt daarom structureel deel uit van de beleidsontwikkeling binnen OCW. De documenten Koers PO, Koers VO, Koers BVE en het HOOP 2004 zijn daarvan het concrete resultaat.

Koers PO, Koers VO en Koers BVE, die in juni aan de Tweede Kamer zijn aangeboden, presenteren een beleidsprogramma voor de toekomst van het primair en voortgezet onderwijs en het bve. Vrijheid en ruimte om eigen keuzes te maken staan centraal in Koers PO en Koers VO. In Koers BVE zijn de belangrijkste thema's ruimte voor innovatie, ruimte voor de deelnemers en ruimte voor de instellingen. De diverse regionale ambities en prestaties worden zichtbaar in de vorm van een jaarlijkse benchmark.

Het HOOP beschrijft de nieuwe bestuurlijke verhoudingen in het hoger onderwijs, die leiden tot een andere vorm van sturen, tot minder regels, tot een betere verantwoording over de besteding van publieke middelen en tot nieuwe toezichtarrangementen. Een nieuwe wet voor het hoger onderwijs vormt het kader voor deze ontwikkelingen. Vanaf 2006 zal een geïntegreerd bekostigingsmodel hoger onderwijs in werking treden. Het voornemen is de nieuwe instellingsbekostiging te richten op het vergroten van de vraagsturing, de fraudebestendigheid en de kwaliteit. Ook de mogelijkheid de bekostiging te baseren op leerrechten in eenheden van halve jaren wordt bestudeerd. Daarbij worden de maatregelen betrokken dat bekostiging vervalt van niet-EU-studenten en van studenten die na hun 29^e levensjaar aan een studie beginnen. Verder komt het kabinet met een plan voor een nieuw studiefinancieringsstelsel waarvan de invoering is voorzien in september 2007. Ten slotte stijgt vanaf het studiejaar 2005-2006 het wettelijke collegegeld met € 100, waarmee invulling wordt gegeven aan het profijtbeginsel dat het HOOP 2004 benoemt. Om de verhoging te compenseren, wordt de leenvoorziening in de studiefinanciering met € 100 verhoogd.

De praktijk van verantwoord en transparant bestuur en toezicht is voor de culturele sector vastgelegd in een lijst met 23 aanbevelingen (www.culturalgovernance.nl). De nadruk in het beleid ligt op eigen verantwoordelijkheid. In 2006 worden de resultaten gemeten van de zelfsturing die de sector met de 23 aanbevelingen nastreeft. Tegen die tijd wordt bekeken of een sterkere regie van de OCW noodzakelijk is.

6.3 Verantwoording en toezicht

Als instellingen meer autonomie krijgen, verandert de verantwoording over het functioneren en het (overheids)toezicht daarop. OCW werkt aan meer samenhangend en proportioneel toezicht op de kwaliteit, rechtmatigheid en doelmatigheid van het onderwijs. Daarnaast moeten instellingen zich verantwoorden aan hun omgeving. In het primair onderwijs is invoering van het jaarverslag de basis voor deze verantwoording. Het voortgezet onderwijs werkt daar al enkele jaren mee. Verder moet het inspectietoezicht beter aansluiten op de grotere autonomie binnen het primair en voortgezet onderwijs. Schoolgids, schoolplan, begroting en jaarverslagen bieden ouders, personeel en leerlingen mogelijkheden om het beleid van de school te beïnvloeden.

Bestuur en management horen consequenties te verbinden aan de verantwoordingsresultaten: verantwoording leidt zo tot verbeteringen. Sommige besturen van groepen scholen hebben al een Raad van Toezicht. Ook de instellingen voor bve werken in de praktijk al vaak met zo'n raad. In de nieuwe Wet op het hoger onderwijs wordt vastgelegd dat elke instelling voor hoger onderwijs een Raad van Toezicht heeft, en dat het interne toezicht zich in zijn rol en functie duidelijk onderscheidt van het externe toezicht.

7. Financiële gevolgen

Dit hoofdstuk gaat in op de veranderingen op de OCW-begroting. Eerst worden de wijzigingen in de bestemming van de enveloppemiddelen gepresenteerd. Hierna komen de budgettaire bijstellingen aan de orde die leiden tot de totaalstand begroting 2005.

7.1 Enveloppe

Het belang van onderwijs, cultuur en wetenschappen komt tot uitdrukking in de enveloppemiddelen die aan de begroting zijn toegevoegd. Ten eerste zijn vanuit de enveloppe middelen vrijgespeeld voor het plan van aanpak veiligheid in het onderwijs oplopend tot € 60 miljoen in 2007. Langs drie sporen (preventief, curatief en repressief) wordt hiermee gewerkt aan een veilig leer- en werkklimaat in de school. Ten tweede stond een deel van de enveloppe voor onderzoek en innovatie nog op de aanvullende post bij Financiën. Deze middelen zijn overgeheveld naar de begrotingen van OCW en EZ. De OCW begroting is verhoogd met € 11 miljoen in 2004, oplopend tot € 110 miljoen in 2008.

Onderstaande tabel toont de nieuwe verdeling van de enveloppegelden (Balkenende 1 en 2).

Tabel 1: Enveloppe (x 1 miljoen)

	2004	2005	2006	2007	2008
Naar een maximale participatie	30,5	79,0	129,0	198,0	198,0
- exclusief middelen voor veiligheid		37,5	54,5	60,0	60,0
Meer mensen werkzaam in het onderwijs	67,0	100,0	148,0	241,0	241,0
Innovatie en versterking van de (top-) kennisinfrastructuur	171,3	220,6	282,4	371,0	380,0
Deregulering, autonomie en rekenschap	61,0	91,0	111,0	109,0	109,0
Totaal enveloppe	329,8	528,1	724,9	979,0	988,0

7.2 Aansluiting ontwerpbegroting 2004 naar 2005

Tabel 2 toont de aansluiting tussen de begroting 2004 en 2005 en geeft een overzicht van de overige begrotingsbijstellingen ten opzichte van de uitgavenbegroting 2004. Tabel 3 (en de toelichting daarop) maakt de aansluiting met de ontvangstenbegroting zichtbaar.

Tabel 2: Bijstellingen t.o.v. geautoriseerde uitgavenbegroting 2004 (x € 1 miljoen)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2005	26.434,5	26.612,4	26.943,0	27.380,8	27.583,4	27.745,7
Stand geautoriseerde begroting 2004	25.709,3	25.941,9	26.308,4	26.705,3	26.883,5	26.884,7
Totaal verschil	725,2	670,5	634,6	675,5	699,9	861,0
Enveloppe 2: onderzoek en innovatie	11,3	25,6	46,4	110,0	110,0	110,0
Asielzoekers 1e opvang/regulier	-3,5	-6,0	-19,3	-21,6	-22,1	-22,1
Taakstelling doelmatig aanbesteden	-12,6	-12,9	-13,3	-13,4	-13,4	-13,4
Collegegeldverhoging		-14,6	-44,8	-44,8	-44,8	-44,8
Leeftijdsgrens 30+			-23,9	-47,9	-47,9	-47,9
Maatregel niet EU-studenten		-9,9	-19,9	-19,9	-19,9	-19,9
Efficiëncytaakstelling sector rijk		-4,3	-5,7	-7,0	-7,0	-7,0
Efficiëncytaakstelling professioneel inkopen en aanbesteden	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
Taakstelling incidentele loonontwikkeling				-29,4	-58,9	-58,9
Technische vervangingsinvestering	0,2	3,8	4,8	8,0	12,5	12,6
HBO-fraude		-48,0				
Actualisering huishoudensindex	0,9	0,8	0,2	-0,5	-1,4	-1,4
Intertemporele compensatie	61,5	78,6	-0,8	61,7	-131,2	6,0
Meevallers/ramingsbijstellingen	36,8	-16,6	-7,9	-5,0	-2,3	-128,7
Totaal bijstellingen	93,5	-4,8	-85,2	-10,7	-222,5	-216,5
Technische verschillen:						
Loon- en prijsbijstellingen	389,7	400,4	402,9	407,8	415,5	415,5
Overige technische verschillen	242,0	274,9	316,9	278,3	511,9	662,0
Totaal technisch	631,7	675,3	719,8	686,2	927,4	1.077,5
Totaal	725,2	670,5	634,6	675,5	699,9	861,0

Enveloppe 2: onderzoek en innovatie

Deze post betreft middelen die nog op de aanvullende post bij Financiën stonden en nu structureel naar OCW worden overgeheveld. Daarnaast zijn middelen vanuit de aanvullende post overgeboekt naar de begroting van het ministerie van Economische Zaken. De OCW-middelen zijn bestemd voor OCW-prioriteiten voor onderzoek en innovatie.

Asielzoekers 1e opvang / regulier

Als gevolg van een dalend migratiesaldo wordt de OCW-begroting neerwaarts bijgesteld met € 3,5 miljoen in 2004, oplopend tot € 22,1 miljoen vanaf 2008. Dit betreft een bijstelling van de uitgaven "eerste opvang asielzoekers / regulier".

Taakstelling doelmatig aanbesteden

Dit betreft een generieke taakstelling van € 12,6 miljoen in 2004 oplopend tot € 13,4 miljoen vanaf 2007 met betrekking tot het doelmatig aanbesteden (van bouwprojecten). Het gaat om een korting van 3% op de materiële budgetten van bve, hbo, wo en cultuur voor overheidsinvesteringen en investeringen in woningen.

Collegegeldverhoging

Met ingang van september 2005 wordt het collegegeld verhoogd met € 100 onder gelijktijdige verlaging van de rijksbijdrage aan het hoger onderwijs. Dit levert een netto besparing op van € 14,6 miljoen in 2005 oplopend tot € 44,8 miljoen vanaf 2006.

Leeftijdsgrens 30 +

In de bekostiging van het hoger onderwijs worden studenten die na hun 29^e levensjaar aan een studie beginnen niet meer bekostigd. Dit levert een besparing op van € 23,9 miljoen in 2006 en structureel € 47,9 miljoen vanaf 2007. De oploop van de opbrengsten na 2007 blijft behouden voor het hoger onderwijs. Dit betekent dat in 2008 € 23 miljoen en in 2009 € 46 miljoen in het hoger onderwijs worden geheerinvesteerd.

Maatregel niet EU-studenten

Vanaf 2005 zal een groter beroep worden gedaan op de eigen bijdrage van studenten van buiten de Europese Unie. In verband hiermee is het macrobudget voor het hoger onderwijs in 2005 verlaagd met € 9,9 miljoen en vanaf 2006 met € 19,9 miljoen.

Efficiencytaakstelling sector Rijk

Voor de sector Rijk geldt een aanvullende efficiencytaakstelling voor 2005 tot en met 2007. Het OCW-aandeel hierin is € 4,3 miljoen vanaf 2005, oplopend tot € 7,0 miljoen vanaf 2007.

Efficiencytaakstelling professioneel inkopen en aanbesteden (pia)

Uit het hoofdlijnenakkoord stamt nog een rijksbrede taakstelling van € 30 miljoen structureel die geparkeerd stond op de begroting van Economische Zaken. Het OCW aandeel hierin is € 1,1 miljoen vanaf 2004.

Incidentele loonontwikkeling

Het budget voor 'incidentele loonontwikkeling' voor de tranche 2007 wordt verlaagd van 0,3 % naar 0. Dit levert een besparing op van € 29,4 miljoen vanaf 2007. Van deze besparing is het primair onderwijs uitgezonderd, omdat de middelen daar al zijn ingezet voor dekking van de gemiddelde personeelslasten. Daarnaast wordt de incidentele loonontwikkeling vanaf 2008 geraamd op een aanvullende post bij Financiën en niet meer op de OCW-begroting.

Technische vervangingsinvestering

Het kabinet heeft middelen gereserveerd om de achterstanden in technische vervangingsinvesteringen van musea en onderzoeksinstellingen, zoals vastgesteld bij het regeerakkoord 1998, definitief weg te werken. Het betreft een reeks van € 0,2 miljoen in 2004 oplopend naar € 12,6 miljoen in 2009.

HBO-fraude

Deze post betreft de geraamde opbrengsten als gevolg van de invordering. Deze opbrengsten vloeien terug in 's Rijks schatkist, na aftrek van de kosten voor de activiteiten van de Commissie Schutte. Voor 2005 worden de netto opbrengsten geraamd op € 48 miljoen.

Actualisering huishoudensindex

Op grond van de Mediawet wordt de rijksomroepbijdrage aangepast aan de ontwikkeling van het aantal huishoudens. De bijstelling bedraagt € 0,8 miljoen in 2005, € 0,2 miljoen in 2006, -€ 0,5 miljoen in 2007 en -€ 1,4 miljoen vanaf 2008.

Intertemporele compensatie

Aan de begroting 2005 zijn middelen toegevoegd ten laste van eerdere en latere jaren om specifieke uitvoeringsproblematiek op te lossen.

Meevallers / ramingsbijstellingen

Dit is een saldering van alle mee- en tegenvallers aan de uitgavenkant van de begroting. Het gaat per saldo om -€ 16,6 miljoen in 2005.

Loon- en prijsbijstellingen

De loonbijstelling tranche 2004 betreft een bedrag van € 266,7 miljoen in 2004, oplopend tot € 284,4 miljoen in 2009. De prijsbijstelling tranche 2004 betreft een bedrag van € 123,0 miljoen in 2004 oplopend tot € 131,1 miljoen in 2009.

Overige technische verschillen

Deze post betreft ten eerste een verschuiving bij de studiefinanciering van relevante naar niet-relevante uitgaven. Deze verhoging wordt zichtbaar als een technische bijstelling. De overige technische bijstellingen betreffen grotendeels overboekingen met andere departementen en desalderingen met de ontvangsten.

Tabel 3: Bijstellingen t.o.v. geautoriseerde ontvangstenbegroting 2004 (x € 1 miljoen)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerp-begroting 2005	1.392,1	1.303,6	1.347,3	1.379,1	1.423,8	1.485,6
Stand geautoriseerde begroting 2004	1.262,4	1.286,6	1.308,3	1.344,0	1.380,1	1.410,1
Totaal verschil	129,8	17,0	39,0	35,2	43,7	75,5
<i>Bestaande uit:</i>						
Invulling ombuiging						
niet-belastingontvangsten	11,7					
Intertemporele compensatie	79,4					
Meevallers / ramingsbijstellingen	17,0	12,1	14,5	13,3	15,2	19,4
Totaal autonome en						
beleidsmatige bijstellingen	108,1	12,1	14,5	13,3	15,2	19,4
Technische bijstellingen	21,7	4,8	24,5	21,9	28,5	56,1

Meevallers/ramingsbijstellingen

Dit is een saldering van alle mee- en tegenvallers aan de ontvangstenkant van de begroting. Het gaat per saldo om € 12,1 miljoen in 2005.

Technische bijstellingen

Het betreft grotendeels desalderingen met de uitgaven. In 2005 gaat het om € 4,8 miljoen, oplopend naar € 28,5 miljoen in 2008.

8. Algemene doelstelling per beleidsterrein

Primair onderwijs

Het primair onderwijs heeft tot doel dat alle kinderen passend en kwalitatief goed onderwijs krijgen in deugdelijk toegeruste scholen. Het gaat hier om kinderen in de leeftijdscategorie van ongeveer 4 tot 12 (maximaal 14) jaar en jongeren van ongeveer 4 tot en met 19 jaar die door een handicap of een gedragsstoornis zijn aangevoelen op een orthopedagogische en orthodidactische benadering.

Om deze doelstelling te kunnen realiseren is in de Wet op het primair onderwijs en de Wet op de expertisecentra vastgelegd dat de (rijks)overheid een stelsel van basisscholen, respectievelijk een stelsel van scholen voor het (voortgezet) speciaal onderwijs in stand houdt.

De minister is er voor verantwoordelijk dat dit een deugdelijk toegerust, kwalitatief goed en toegankelijk stelsel is. De algemene beleidsdoelstelling wordt in de begroting uitgewerkt in drie operationele doelstellingen: toerusting, kwaliteit en toegankelijkheid. De doelstellingen verwoorden de kerntaken van de minister voor het primair onderwijs.

Ruim 1,5 miljoen kinderen volgen in 2005 basisonderwijs.

Voortgezet onderwijs

Het voortgezet onderwijs heeft als doel de leerlingen voor te bereiden op het behalen van een zo hoog mogelijk diploma ten behoeve van vervolgoedingen of de arbeidsmarkt.

De minister is verantwoordelijk voor adequate regelgeving, bekostiging en het goed en doelmatig functioneren van het stelsel van voortgezet onderwijs. Bij dit laatste aspect komt het handhaven van de kwaliteit van het onderwijs nadrukkelijk in beeld. De overheid stelt kaders voor de kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid van het onderwijs.

Het voortgezet onderwijs omvat het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo), het hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo), het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) en het praktijkonderwijs (pro).

Het overgrote deel van de jongeren in het voortgezet onderwijs bevindt zich in de leeftijdsgroep van 12 tot en met 18 jaar. Bijna alle leerlingen die in het eerste jaar het voortgezet onderwijs instromen komen uit het basisonderwijs. Na twee jaar vervolgen zij hun opleiding op het vwo, het havo of het vmbo. Circa 60% gaat naar het vmbo, 40% gaat naar het havo en het vwo. Na het behalen van hun diploma stromen de leerlingen door naar een vorm van vervolgonderwijs. De leerlingen in het vmbo stromen grotendeels (bijna 80%) door naar het mbo. Van de havo/vwo-leerlingen stroomt bijna 90% door naar het hoger onderwijs.

In 2005 nemen ruim 897.000 leerlingen deel aan het voortgezet onderwijs.

Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie en de technocentra

De algemene beleidsdoelstelling van het beroepsonderwijs en de educatie is alle deelnemers de kans te geven hun talenten zoveel mogelijk te ontwikkelen en hen te

kwalificeren voor de beroepsuitoefening of een vervolgopleiding dan wel hen een basis te geven om op latere leeftijd weer te leren, sociaal redzaam te zijn en te participeren in de Nederlandse maatschappij door onder meer het goed beheersen van de Nederlandse taal.

Het middelbaar beroepsonderwijs en de educatie leveren een belangrijke bijdrage aan het versterken van de (kennis)economie, innovatie en het herstel van de groei van de arbeidsproductiviteit die momenteel hoog op de politieke en maatschappelijke agenda staan. Enerzijds als toeleverancier van het vervolgonderwijs, anderzijds als toeleverancier van de arbeidsmarkt.

Daarnaast hebben het middelbaar beroepsonderwijs en de educatie een belangrijke sociaal culturele functie gericht op het optimaliseren van de participatie van jongeren en volwassenen aan de Nederlandse samenleving.

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) richt zich primair op jongeren vanaf 16 jaar en volwassenen. Bij educatie gaat het om volwassenen.

In het mbo wordt in 2005 onderwijs verzorgd aan circa 460.000 deelnemers en aan de educatie nemen ongeveer 128.000 mensen deel.

Doelstelling van het project 'technocentra' is een bijdrage te leveren aan een versterking van de kennisinfrastructuur binnen de technische sector. De technocentra leveren daarmee ook een bijdrage aan de doelstellingen van de regering op het vlak van de kenniseconomie en het halen van de afgesproken doelen van Lissabon.

Hoger onderwijs

Het hoger onderwijs bestaat uit het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo). Het hoger onderwijs draagt zorg voor kwalitatief hoogwaardig, toegankelijk en doelmatig hoger onderwijs en onderzoek. Hierdoor krijgen studenten kansen hun talenten te ontdekken, te ontwikkelen en te gebruiken.

Tevens wordt hierdoor voorzien in hoger opgeleiden voor een duurzame kennisamenleving en om de innovatiekracht van de economie te versterken.

De minister draagt de eindverantwoordelijkheid voor een stelsel van hoger onderwijs, dat voldoet aan landelijk gestelde criteria ten aanzien van de kwaliteit, de toegankelijkheid van het onderwijs en de doelmatige besteding van overheidsmiddelen.

In 2005 volgen ruim 334.000 studenten hoger beroepsonderwijs. Aan het wetenschappelijk onderwijs nemen circa 193.000 studenten deel.

Internationaal beleid

In het internationaal beleid van OCW kunnen in algemene zin vier hoofdoelen worden onderscheiden, waarmee tevens aansluiting wordt gezocht bij het algemene buitenlandbeleid van de Nederlandse regering:

- ⌘ het bevorderen van de mogelijkheden voor deelnemers aan onderwijs, cultuur en wetenschappen voor internationale oriëntatie en kennisverwerving;
- ⌘ het bevorderen van de kwaliteit van het aanbod en de beoefening van onderwijs, cultuur en wetenschappen in Nederland door internationale oriëntatie, vergelijking en competitie;
- ⌘ versterken van het internationale profiel van Nederlandse onderwijs-, cultuur- en wetenschappelijke instellingen op de internationale markt;

- ⋮ het leren van elkaar en het samenwerken met andere landen op centraal niveau, ontsluiting van - voor Nederland relevante - kennis en benchmarking.

In de cultuursector komt geen breed EU-beleid tot stand (subsidiariteitsbeginsel), maar op onderdelen als het mediabeleid, de vaste boekenprijs, het vrije verkeer van cultuurgoederen en het auteursrecht is wel volop sprake van een communautaire aanpak.

Arbeidsmarkt en personeelsbeleid

De algemene doelstelling is het zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende personeel van voldoende kwaliteit op korte, middellange en lange termijn. Dit betekent dat het beleid zich richt op zowel het doelmatig oplossen van de huidige tekortenproblematiek in het funderend onderwijs als op de structurele personeelsvoorziening in het gehele onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek.

Tot de verantwoordelijkheid van de minister behoort het scheppen en bevorderen van de juiste randvoorwaarden en het stimuleren van de scholen tot het zoeken naar andere, creatieve oplossingen.

De verdeling van de verantwoordelijkheid over de niveaus verschilt per onderwijssector. Voor de hoger-onderwijssectoren (hbo en wo), de sector onderzoek en wetenschap en de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie geldt de sturingsfilosofie dat de instellingen autonoom en zelfstandig zijn, en daarmee ook in de eerste plaats verantwoordelijk voor de arbeidsvoorwaarden die binnen deze sectoren van kracht zijn en voor een adequaat personeelsbeleid. De verantwoordelijkheid van de minister is gericht op de instandhouding van het stelsel. Voor de opleiding van onderwijspersoneel heeft de minister een specifieke verantwoordelijkheid. Voor de sectoren primair onderwijs en voortgezet onderwijs heeft de minister de verantwoordelijkheid voor het afsluiten van de centrale cao.

Informatie- en communicatietechnologie in het onderwijs

De minister is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs.

Informatie- en communicatietechnologie (ict) kan hierbij een krachtig middel zijn om het nieuwe leren - toegespitst op de individuele capaciteiten en behoeften, plaats- en tijdsafhankelijk - mogelijk te maken en onderwijsinstellingen in staat te stellen leerlingen en studenten voor te bereiden op de arbeidsmarkt van morgen. Daartoe stimuleert en faciliteert de minister de integratie van ict in het onderwijs. Het ict-beleid levert een bijdrage aan de beleidsprioriteiten van OCW. Daartoe zijn de operationele doelstellingen gerelateerd aan deregulering, autonomie en reken-schap (scholen in staat stellen te investeren in ict en de internetvoorziening), aan innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur (de stichtingen Kennisnet en Ict op School, de Balkenende II middelen voor de inzet van de beleidsprioriteiten van OCW voor innovatie en de overige innovatieve projecten), en aan meer mensen werkzaam in het onderwijs (professionalisering van docenten).

Studiefinanciering

Studiefinanciering heeft tot doel de toegankelijkheid van het onderwijs te waarborgen. Het beleid van studiefinanciering richt zich daarbij op het wegnemen van financiële belemmeringen voor de volgende doelgroepen:

- ⋮ deelnemers van 18 jaar en ouder in de beroepsopleidende leerweg;
- ⋮ studenten in het hoger beroepsonderwijs;
- ⋮ studenten in het wetenschappelijk onderwijs.

Deze doelstelling moet worden gezien in samenhang met de doelstellingen van de onderwijsvelden hoger onderwijs en beroeps- en volwasseneneducatie.

De minister stelt zich ten doel studerende in het hoger onderwijs (hbo en wo) en de beroepsopleidende leerweg (financieel) in staat te stellen onderwijs te volgen. De minister is direct verantwoordelijk voor het ontwikkelen en onderhouden van het bestel door het scheppen van kaders voor toegankelijkheid en doelmatigheid. Dit betekent sturing en toezicht op hoofdlijnen gericht op het ontwikkelen van instrumenten, het meten van resultaat en het afleggen van rekenschap. In 2005 ontvangen ruim 500.000 studenten een basisbeurs.

Tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten

De minister waarborgt de financiële toegankelijkheid van het onderwijs. Het beleid in het kader van de Wet tegemoetkoming onderwijsbijdrage en schoolkosten (WTOS) richt zich daarbij op het wegnemen van financiële belemmeringen voor de volgende doelgroepen:

- ⌘ scholieren in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg tot 18 jaar;
- ⌘ scholieren in het voortgezet onderwijs boven de 18 jaar;
- ⌘ (deeltijd)studenten in het voortgezet algemeen volwassenenonderwijs;
- ⌘ studenten aan de lerarenopleiding die geen recht (meer) hebben op studiefinanciering in het kader van de WSF 2000.

De toegankelijkheid van het onderwijs in Nederland is de directe verantwoordelijkheid van de overheid. Ouders zijn er verantwoordelijk voor dat hun kind onderwijs volgt. Daar waar ouders gezien hun inkomen niet draagkrachtig genoeg zijn de kosten van hun schoolgaande (minderjarige) kinderen alleen te dragen, voorziet de overheid in een tegemoetkoming. Vanaf 18 jaar ligt de verantwoordelijkheid primair bij de leerling/student zelf.

Lesgeld

Omdat de maatschappij baat heeft bij geschoolde burgers draagt de overheid een groot deel van de kosten voor het volgen van kwalitatief goed onderwijs. Het individu heeft ook profijt van scholing. Voor de niet meer volledig leerplichtigen vraagt de overheid daarom een bijdrage in de totale kosten.

Tot de doelgroep behoren (ouders van) de leerlingen/deelnemers van 16 jaar en ouder in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg.

Voor 2005 worden ruim 480.000 lesgeldplichtigen geraamd in het voortgezet onderwijs en de beroepsopleidende leerweg.

Cultuur

De minister van OCW heeft een wettelijke taak op het terrein van cultuur. In artikel 2 van de Wet op het specifiek cultuurbeleid wordt deze taak als volgt onder woorden gebracht: "Onze minister is belast met het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen, sociaal en geografisch spreiden of anderszins verbreden van cultuuruitingen; hij laat zich daarbij leiden door overwegingen van kwaliteit en verscheidenheid".

De tweeledige doelstelling van het beleid is dus het waarborgen van een hoogwaardig en divers aanbod van cultuuruitingen en het bevorderen van de publieke belangstelling daarvoor.

De minister is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden voor een bloeiend cultureel leven en het uitvoeren van de instrumenten.

De verdeling van de grootste geldstroom vindt iedere vier jaar plaats in het kader van de cultuurnota. De huidige cultuurnota loopt van 2005 tot en met 2008.

Binnen de cultuurnota zijn drie beleidsprogramma's te onderscheiden:

- ⋮ meerjarige subsidies aan cultuurinstellingen;
- ⋮ programma's met provincies en gemeenten: het 'actieplan cultuurbereik', de 'geldstroom beeldende kunst en vormgeving' en 'ruimte en cultuur';
- ⋮ de cultuurfondsen.

Media

De minister waarborgt een onafhankelijk, gevarieerd en kwalitatief hoogwaardig media-aanbod, bestaande uit radio, televisie, kranten, tijdschriften en internet, dat toegankelijk en betaalbaar is voor alle lagen van de bevolking.

Het beleid betreft de publieke omroep, de aanbieders die op de commerciële omroepmarkt opereren, en het beleid ten aanzien van de pers. Het beleid richt zich ook op vraagstukken van marktordening en technische ontwikkelingen. Er vindt samenwerking plaats met het ministerie van Economische Zaken, die het terrein bekijkt vanuit algemene economische overwegingen en mededinging. Voorts is er samenwerking met dit ministerie op het terrein van de elektronische infrastructuur (waaronder frequenties en kabel).

De pers is in hoofdzaak een marktsector met een bescheiden rol voor het Bedrijfsfonds voor de pers.

De minister van OCW is verantwoordelijk voor het geheel van het publieke omroepbestel in Nederland.

De resultaatverantwoordelijkheid voor de landelijke publieke omroep is overgedragen aan de publieke omroep, van de regionale publieke omroep aan de provincies, en van de lokale publieke omroep aan de gemeenten.

Onderzoek en wetenschappen

De minister heeft de zorg voor het in stand houden en verder ontwikkelen van het onderzoeksstelsel en voor het scheppen van de condities die nodig zijn voor wetenschap van hoog niveau en effectieve kennis overdracht aan de maatschappij.

De minister is direct verantwoordelijk voor:

1. het scheppen van voorwaarden voor het functioneren van een aantal wetenschappelijke instellingen, waaronder onderzoeksorganisaties en wetenschappelijke bibliotheekinstellingen, die binnen het onderzoeksbestel zowel eigenstandig als in relatie tot de universiteiten en bedrijven een belangrijke plaats innemen;
2. het stimuleren en ondersteunen van het vernieuwende vermogen en de kwaliteit van het Nederlandse onderzoek, een efficiënte inzet van de middelen en voldoende kennisdiffusie naar de maatschappij;
3. toezicht op hoofdlijnen gericht op het vaststellen van de rechtmatigheid en de doelmatigheid van de uitgaven en op het vaststellen van effectiviteit in het functioneren van het onderzoeksbestel om hun rol goed te vervullen.

Het Nederlandse onderzoeksstelsel in zijn totaliteit (publiek en privaat) bestaat uit een variëteit aan instellingen en organisaties, waarbinnen elke instelling of organisatie zijn eigen functie heeft. Die varieert van het uitvoeren van fundamenteel onderzoek tot ontwikkelingswerk op alle terreinen van wetenschap. Daarbinnen is in het bestel van onderzoek en wetenschap een onderscheid te maken tussen de volgende instellingen:

- ⌘ de onderzoeksorganisaties: de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) en de Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO);
- ⌘ de Koninklijke Bibliotheek (KB) en andere wetenschappelijke bibliotheken;
- ⌘ de grote technologische instituten (gti's);
- ⌘ internationale onderzoekinstellingen CERN, ESA, ESO, EMBL en EMBC;
- ⌘ adviesraden (zoals de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT), de Stichting Toekomstbeeld der Techniek (STT) en sectorraden) en instellingen voor informatieverzorging over wetenschap en de toepassing daarvan.

